

АНАМАСТЫКОН КАЗАК АНАТОЛЯ БУТЭВІЧА І АЛЕСЯ ГІБКА-ГІБКОЎСКАГА

Калеснікава Анастасія Дзмітрыеўн
Студэнтка 2 курса філалагічнага факультэта
УА "Брэсцкі дзяржаўны ўніверсітэт імя А.С. Пушкіна"

Лёсы славурых беларусаў не перастаюць быць крыніцай натхнення для сучасных творцаў. Казкі беларускіх пісьменнікаў Анатоля Бутэвіча і Алеся Гібка-Гібкоўскага ўваскрашаюць яркія старонкі беларускай даўніны. Ажыўляючы далёкія постаці мінуўшчыны, пісьменнікі ўмела выкарыстоўваюць нацыянальна-культурную інфармацыю паэтонімаў.

Галоўнае месца ў анамастычнай прасторы сучаснай літаратурнай казкі займаюць імёны людзей – *антрапонімы*. Героі аўтарскіх казак, як правіла, носяць традыцыйныя імёны, што ўваходзяць у сучасны іменаслоў беларусаў. Так, герой твора Анатоля Бутэвіча “Як *Данік* у Радзівілаўскае метро трапіў” названы ласкавым імем, што адпавядае народнай беларускай традыцыі даваць дзецям і падлеткам насычаныя пясчотай імёны.

Вялікая частка антрапонімаў – *гаваркія* празванні, якія дазваляюць лаканічна ахарактарызаваць герояў. Важна таксама адзначыць, што імёны герояў казак пра мінуўшчыну сацыяльна ахарактарыстычныя. Так, у казцы Алеся Гібка-Гібкоўскага “Янка Глінчык – сын ганчара” князь і ягоная жонка носяць двухасноўныя імёны-кампазіты *Радзімір* і *Багуслава*, а ганчары празваны простымі імёнамі-мянушкамі *Будзім*, *Страміна*, *Глінчык*, што адпавядае заканамернасцям даўняга славянскага іменаслову. Празванні герояў названай казкі – *гаваркія онімы-шыльды*, трапныя ахарактарыстыкі персанажаў. Так, празванне князя *Радзіміра* (яно ўтворана шляхам аб’яднання асноў слоў *радзіць* ‘раіць’ і *мір* ‘супольнасць’) сведчыць пра мудрасць правіцеля, які самыя важныя пытанні абароны княства ад войска хана вырашаў праз парад з *вечам*. Матыў стварэння чалавека з гліны, прадстаўлены ў старажытных кнігах многіх рэлігій свету, увасоблены ў вобразе мудрага асілка *Глінчыка* з казкі Алеся Гібка-Гібкоўскага. Празванне асілка *Барэя* асацыятыўна звязваецца са значэннем слова *барацьба* ‘адзінаборства дваіх, кожны з якіх імкнецца здужаць праціўніка’: “Асілка *Барэя* баяліся за ягоную зварыную моц і круты нораў. Калі ён незадаволены нечым быў, то да трох не лічыў, адным пальцам мог чалавека з ног збіць” [1, с. 58]. Пабачыўшы моцнага суперніка Глінчыка, *Барэй* уступае з ім у бойку, праўда, перамагае ў ёй маладзейшы і разумнейшы Глінчык.

Сучасная дзіцячая літаратура выконвае адукацыйную і выхаваўчую ролю, знаёмячы маленькага чытача з фактамі мінуўшчыны. Таму ў аўтарскіх казках нямала *імёнаў рэальных гістарычных асоб*. У казцы Анатоля Бутэвіча “Як Данік у Радзівілаўскае метро трапіў” сучасны беларускі хлопчык, вандруючы з Чырвоным скакуном па сярэднявечнай Беларусі, знаёміцца са слыннымі беларусамі: *Мікалаем Крыштофам Радзівілам Чорным, Каралем Станіславам Радзівілам Пане Каханку, Чорнай Паннай Нясвіжа*. Расказваючы пра гісторыю Беларусі, аўтар нярэдка раскрывае ўнутраную форму антрапонімаў, тым самым адгортваючы старонкі жыцця славетных людзей. Так, апавядаючы пра мянушку Барбары Радзівіл, Анатоль Бутэвіч адзначае: “*Чорная Панна гэта не хто іншы, як сапраўдная каралева і вялікая княгіня Барбара Радзівіл – каханая жонка караля польскага і князя літоўскага Жыгімонта II Аўгуста. Праўда, яна не жыла ў Нясвіжскім замку. У Вільні, колішняй сталіцы Вялікага Княства Літоўскага, сустрэлася з Жыгімонтам. А затым яны пераехалі ў сталіцу Польшчы горад Кракаў. Прывід каралевы пасяліўся ў Нясвіжы толькі пасля яе заўчаснай смерці. Там і блукае па пакоях і лёхах замка, аглядае незлічоныя багацці. Ноччу Чорная Панна спадзяецца сустрэць свайго люблага мужа. А Чорнай яе называюць, бо апранута ва ўсё чорнае. Жалобу на мінулым носіць*” [1, с. 36–37].

Аўтары казак нярэдка прадстаўляюць чытачам інфармацыю пра помнікі старажытнай культуры беларусаў. Так, падчас падарожжа па Радзівілаўскім метро, Данік, герой казкі Анатоля Бутэвіча, наведвае *беларускі Версаль – загарадную рэзідэнцыю Радзівілаў у Альбе, Нясвіжскі замак, радзівілаўскія паркі – Стары, Японскі, Англійскі, Марысін, Налібоцкую гуту, Смаргонскую мядзведжую акадэмію*. Ужываючы *эргонім Налібоцкая гута*, пісьменнік акрэслівае яго значэнне і расказвае пра старажытную вытворчасць: “*Гута – гэта шкляная майстэрня, альбо, інакш кажучы, мануфактура. Невялікі па сённяшніх мерках заводзік, дзе выраблялі люстэркі, люстры, жырондолі, посуд і шмат-шмат што іншае. Вельмі часта майстры аздаблялі свае вырабы незвычайнымі ўзорамі і мясцовымі краявідамі, вершамі, жартоўнымі пажаданнямі, парадамі*” [1, с. 35].

Ёсць у творах сучасных аўтараў казачныя, фантастычныя мясціны, для наймення якіх выкарыстоўваюцца гаваркія *тапонімы*. Так, героі казкі Алеся Гібка-Гібкаўскага “Янка Глінчык – сын ганчара” трапляюць у *Чорнае балота*: “*Славілася яно сваім норавам страшным, бо чалавек, які трапляў у яго хоць адной нагой, уратавацца ўжо не мог*” [1, с. 60].

Такім чынам, Анатоль Бутэвіч і Алесь Гібок-Гібкаўскі, апавядаючы пра прыгоды маленькіх герояў, умела выкарысталі нацыянальна-культурную інфармацыю ўласных імёнаў, якія дазволілі пісьменнікам

намаляваць пераканаўчыя вобразы персанажаў, расказаць пра помнікі нацыянальнай культуры, пра веру нашых продкаў.

Спіс цытаванай літаратуры

1. Зорная Кася : казкі / уклад. А.В. Спрынчан. – Мінск : Мастацкая літаратура, 2014. – 170 с.